

MESÉS TÜDŐBETEGSÉGEK 6.0

Orrok és köhécselek

Dr. Molnár F. Tamás^{a,b}

^aPTE ÁOK Orvosi Készségfejlesztő és Innovációs Központ Műveleti Medicina Csoport, Pécs

^bPetz Aladár Egyetemi Oktató Kórház, Sebészeti Tanszék (PTE ÁOK)

Szt. Sebestyén Mellkassebészeti Részleg, Győr

Olvasóink közül szívet melengetően sokakat üdvözölhattünk a 2023. október 6–7. között megrendezett, immár 14. Budapesti Amega Fórumon. A szombati kétrészes professzori vizit egyik legizgalmasabb előadása Horváth Ildikó professzor aszszonyé volt (Debreceni Egyetem, Klinikai Központ, Tüdőgyógyászati Klinika). Témáját, a ki- és belégzett anyagok elemzését színesítette az illatokról szóló eszmefuttatása. A szaglás (és így biomarker detekciós funkciója) és látható szerve, az orr közötti kapcsolat kínálja az első kérdést.

1. kérdés:

Melyik műben beszél (az alább idézetnél hosszabban) a főhős nemes (és jelentős méretű) szaglószervéről imígy? A négy 19. századi alkotás (két mese és két mesésen jó irodalmi szöveg) közül kell kiválasztani a helyes választ.

- Wilhelm Hauff: Orros a Törpe (Zwerg Nase, 1826)
- Carlo Collodi: Pinokkió (1883)
- Nyikolaj Gogol: Az orr (1835)
- Edmond Rostand: Cyrano de Bergerac (1897)

„Mondhatta volna szebben, kis lovag,
Más-más hangnemből... Így ni, hallja csak:
Kihívón: „Én nem járnék ám veled!
Sebészt hívatnék, hogy metélje le!”...
...Leíró: „Csúcs, mely veri az eget!
Hegyfok! Mit hegyfok? Roppant félsziget!”
Kíváncsian: „Mit rejt e hosszú tok?
Tollszár van benne, vagy gyaníthatok
Papírvágó kést, ollót is talán?” ...
...Kötődve: „Kérem, ha pipázik ön,
S a füst orrán át gomolyogva jön,
Kéménytűzet szomszédja nem jelez?”
Intő: „Vigyázzon túlsúlyára! Ez
Lehúzza önt s fejjel bukik előre!”
Gyöngéden: „Lássa, megfakul a bőre
Színét a napfény durván szívja ki
Egy kis napernyőt venne tán neki!”...
...Gavallér módon: „A manóba, mondd,
Ez a fogas jött most divatba? Ej,
Kalap számára pompás kicsi hely!”

Föllengzően: „Hatalmas, büszke orr,
Egy teljes náthát csak a bűsz, komor
Mistráltól kapsz! Más szél ott meg sem érzik!”
Tragikusan: „Vörös tenger, ha vérzik!”
Bámulva: „Ó, eszembe jut, ha nézlek:
Micsoda cégér egy illatszerésznek!”...
...Hadászilag: „Szuronyszegezve áll!
Lovas-roham ilyen készen talál!”...

Az orra sokkal inkább mint az illóolajok detektálására (is) alkalmas szervre gondolunk, semmint a monológban is említett potenciális forrásra, pedig bőséges vasculaturája a felső légúti vérzések egyik lehetséges oka. Az ínnyel együtt. Ez utóbbira manapság ritkábban gondolunk. Mesélő kedvű, jóindulatúnak csak kis túlzással nevezhető, kajánnak annál inkább mondható szerzőnk mindkét lehetőségre kitér. A fiatal váradi újságíró Krúdy Gyuláról ír, hogy aztán nagyobb vadra lőjön – ám mondja ő:

„De fölényes presztízse akkor nőtt a szememben a legmagasabbra, amikor reggel, mielőtt útnak indultunk volna, a redakcióban unott arccal – mintha csak a toaletjtét végezte volna – egy csomó vért köpött a lavórba. Könnyed eleganciával mondta, hogy ezt ő mindig csinálni szokta, mert beteg a tüdeje. Megsemmisülve, fojtott irigységgel néztem rá. Akkoriban ifjú költő számára a tüdőbaj az volt körülbelül, mint ma a Baumgarten-díj; nem nagy anyagi előny, de a költői autentikumnak hivatalos elismerése. Egyszer Ady Endre is köpött vért, de aztán kiderült, hogy csak a fogából jött. No sebaj. Később behozta.”

2. kérdés:

Kinek a tollát mozgatta a fojtott irigység?

- Juhász Gyula
- Nagy Endre
- Balázs Béla
- Dutka Ákos
- Emőd Tamás
- Somlyó Zoltán

Az elmúlt két évszázad regényeiben vagy novelláiban a köhögés a hős közeli halálát jósolta, a színpadon pedig annak a jele volt, hogy a következő jelenetek egyike biztosan rosszra fordul. Egy tünet, mely kódként szere-

Krúdy Gyula

pel; többé-kevésbé egyértelműen, a tüdőcsúcshuruté vagy más néven senyvedése; a gümőkóré.

A leginkább mesés ifjúsági és gyermekkönyveiről ismert szerzőnk többértelműen is felnőtt könyvében öt oldalon át köhécselteti szereplőjét: „Az idős úr köhécselt, és idegesen tépkedte kecskeszakállát” (87. oldal); „Az idős úr köhögött és kinyújtotta a lábát” (89. oldal). A 90. oldalon „Wilhelmy a falábú hullajelölt pedig tegnap óta a műteremben fekszik, nem kap levegőt, és a meghalással van elfoglalva” – de olyan sikerrel, hogy a regény végén is él még. Egy lappal odébb (91. oldal): „Ahogy kiléptek a kapun, a hátuk mögött köhécselést hallottak, majd egy idegen hang kívánt jó estét. A perlerines feltaláló volt az.” A 92. oldalon pedig ugyanő, hogy a főbélő előtti lelepleződést elkerülje így fogad-

Ady Endre

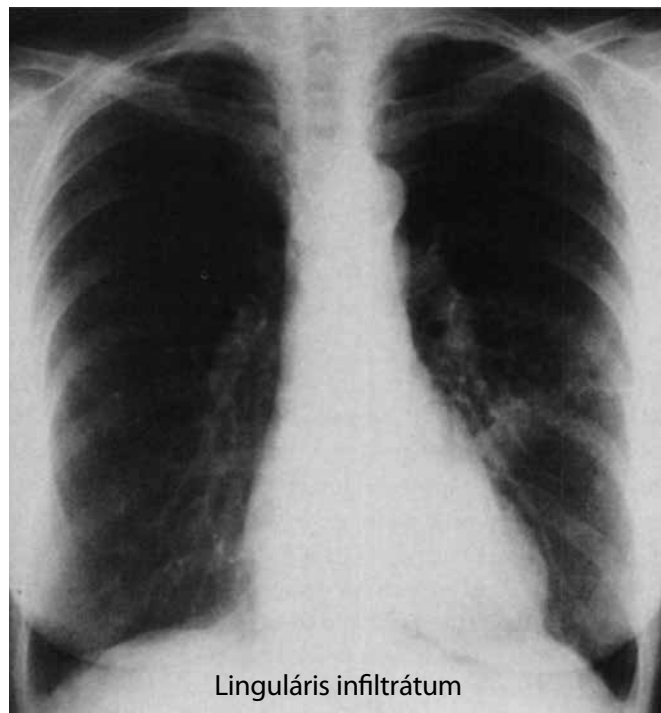
kozik: „Megigérem, hogy nem fogok köhögni – sutogta az öreg. Itt akár köhöghet is. A szomszéd szobalakója egészen más kedvtelésnek hódol...” – nyugtatja a regény főhőse, Fabian.

3. kérdés:

Ki a szerző?

- Erich Kästner
- Felix Salten
- Rejtő Jenő
- Erich Maria Remarque

Ha már köhécselés, akkor egy tüdőgyógyászati lapból nem maradhat ki a Mycobacterium avium complex okozta Lady Windermere szindróma (Reich JM, Johnson RE. Mycobacterium avium complex pulmonary infection presenting as isolated lingular or middle lobe pattern: the Lady Windermere Syndrome. Chest 1992; 101: 1605–9.). A XIX. századi orvosi és köztudás a viszsafojtott köhögésnek tudta be a betegséget, értelem-szerűen bakteriológiai azonosítás nélkül.

4. kérdés:

Ki írta a színdarabot, melynek főhősnőjéről a tünetegyüttest elnevezték?

- George Bernard Shaw
- Oscar Wilde
- Edmond Rostand
- Molnár Ferenc
- Anton Csehov

Végezetül egy vacsora allergén tartalmára kérdezzük rá.

5. kérdés:

Melyik étel mivel fenyeget?

A fogások mögötti számok azt jelentik, hogy az adott ételhez hány allergént várunk a választékból.

Kecskesajt bonbon érlelt sonkával: 1

Tradicionális marhagulyás friss kenyérral: 3

Keszthelyi tokhal sült zöldségekkel, zöldborsókrémmel: 3

Pisztáciás túrókocka: 4

Sacher torta: 3

Fűszeres málnakocka: 3

Az allergének kicsiny, ámde rémisztő választéka.

Ezekből kell hol egyet, hol négyet választani. Egyen aki mer! A lista: tej, glutén tartalmú gabonák, tojás, zeller, hal, diófélék.

Egy alapos beteg-, bocsánat, vacsoravendég-felvilágosítás a legelszántabb gourmet-t is képes eltántorítani. A rovat íróját nem sikerült, s lám túléltem. Így az idei utolsó Amega számban folytatjuk a meséket...

MEGOLDÁSOK

1. válasz

d. Edmond Rostand: *Cyrano de Bergerac* (1897)
A terjedelmi okok miatt kényszerűen rövidített idézet a címszereplő híres orr-monológjából való. Nem tudunk ellenállni a kísértésnek, s idézzük a csattanót:

„De hogyha önben annyi lelemény /
Lett volna mégis, hogy kivágja szépen /
Mindazt, amit most összehordtam én /
E díszes, úri hallgatók körében: /
A kezdő mondat első negyedét /
Éles kardommal vágtam volna szét! /
Mert magamat kigúnyolom, ha kell, /
De hogy más mondja, azt nem tűröm el!”

2. válasz

b. Nagy Endre
Kortársként, nagyváradi újságíróként mind a hatan írhatták volna, de közülük legvitriolosabb tolla Nagy Endrének, a magyar kabaré atyjának volt. (Az idézet forrása: Nagy Endre: *Egy város regénye*. Palatinus Könyvkiadó 2001; 62. oldal.)

3. válasz

a. Erich Kästner
Erich Kästner: *Ebek harmincadja* (A Fabian, egy moralista regénye ósváltozata; 1931) Trend Kiadó, Budapest, 2023.

4. válasz

b. Oscar Wilde
1892-ben mutatták be Londonban a *Lady Windermere's Fan*; magyarul *Lady Windermere legyezője* című négyfelvonásos vígjátékot. 1925-ben Ernst Lubitch készített belőle filmet. Itthon is hamar kedvelt repertoirdarab lett belőle.

5. válasz

Finomságok, potenciálisan gyilkos összetevőkből.
Kecskesajt bonbon érlelt sonkával: tej
Tradicionális marhagulyás friss kenyérral: glutén tartalmú gabonák, tojás, zeller
Keszthelyi tokhal sült zöldségekkel, zöldborsókrémmel: hal, tej, zeller
Pisztáciás túrókocka: glutén tartalmú gabonák, tojás, tej, diófélék
Sacher torta: glutén tartalmú gabonák, tojás, diófélék
Fűszeres málnakocka: glutén tartalmú gabonák, tojás, tej ■

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Budapest, vasárnap, 1903. február 1-én:
Délután 3 1/2 órákor

A bor.

Falusi történet 3 felvonásban. Irta: Gárdonyi Géza.

Személyek:

Baracs Imre, földmives ...	Gyűnes	Lord Windermere	Mihályfi
Baracs Matyi, az Imre öccse	Rózsahegy	Lady Windermere, neje	Hegyesi M.
Baracsné Szunyogh Juli, az Imre felesége	Cs. Aleszgyhy I.	Berwick hercegné	Helvey L.
Jancsi, a Baracsék kis fia	Köré	Lady Agatha Carlisle, leánya	Paulay Erzsé
Özv. Szunyoghné, a Juli anyja	Györgyné	Lady Plymdale	Szacsavayné
Szunyogh Rózi, a Juli huga	Ligeti J.	Lady Jelburgh	Paulayné
Mihály, a Juli nagybátyja	Gabányi	Lady Stutfield	Meszlényi A.
Eszter, özvegyasszony	Blaha L.	Mrs Cowper-Cowper	Boros F.
Göre Gábor, bíró	Ujházi	Mrs Eryunc	Jászai M.
Durbint Pál, esküdt	Vizvári	Lord Augustus Lorton, a hercegné bátyja	Gál
Kátsa	Faludi	Lord Darlington	Császár
Bige	Narczisz	Mr Dumbly	Horváth
Tepsi	Kerekes	Mr Cecil Graham	Dezso
Czegledi Pál, kovács és állatorvos	Latabár	Mr Hopper	Náday B.
Zsuzsi, Eszternek a cselédje	Keczeri I.	Rosa, komorna	Munkácsi A.
Egy fiú	Gálosi	Parker, komornyik	Abonyi
Kisbíró	Paulay	Lord Windermere-nál felvonás	Lord

Nép. Történet két alföldi faluban. Az első és második felvonás Lepénden, a harmadik a szomszéd faluban.

A darab szövegmagyarázata lapunk mellékletén található.

Lady Windermere legyezője.

Színmű 4 felvonásban. Irta: Wilde Oszkár.
Fordította: Moly Tamás.

Személyek:

Lord Windermere	Mihályfi
Lady Windermere, neje	Hegyesi M.
Berwick hercegné	Helvey L.
Lady Agatha Carlisle, leánya	Paulay Erzsé
Lady Plymdale	Szacsavayné
Lady Jelburgh	Paulayné
Lady Stutfield	Meszlényi A.
Mrs Cowper-Cowper	Boros F.
Mrs Eryunc	Jászai M.
Lord Augustus Lorton, a hercegné bátyja	Gál
Lord Darlington	Császár
Mr Dumbly	Horváth
Mr Cecil Graham	Dezso
Mr Hopper	Náday B.
Rosa, komorna	Munkácsi A.
Parker, komornyik	Abonyi

Vendégek. Történet Londonban: az 1-ső, 2-ik és 4-ik Windermere-nél, a 3-ik felvonás Lord Darlingtonnál.

A 2-ik felvonás butorait *Liszt Károly és fia* czég szállította.

Kezdeté 7 1/2 órákor, vége 10-kor.

A darab szövegmagyarázata lapunk 7. oldalán található.